

издалъ въ 1828 г. въ Букурещъ съ помощъ отъ влашкия митрополитъ Григорий. Били приготвени сѣщо тѣй и лексикони, учебници по всеобща история и т. н. съ цель да се разпространи елементарното образование между сънародниците³. Съвършено неочаквана поддръжка намѣрили тѣзи разпокъсани опити отъ страна на единъ чужденецъ младъ ученъ, който се билъ посветилъ съ голѣмъ жаръ на изследване на българската история и езикъ⁴. Това билъ карпатскиятъ малорусинъ *Георги (Юрий) Ивановичъ Венелинъ*. Роденъ е въ 1802 година въ Наги-Тибаръ въ Бережкия комитатъ, училъ въ унгарската (ужгородската) гимназия и въ сатмарския лицей, а следъ това преминалъ въ лвовския университетъ (1821). Първото му име било *Георгъ Гуца* и, като свещенически синъ, противъ желанието му билъ опредѣленъ за духовна кариера. Едва въ Лвовъ той се нарекълъ Венелинъ, за да се изгубятъ следитѣ му. Отъ Лвовъ той поискалъ да замине за Русия, именно по околенъ пѣтъ презъ Триестъ и Одеса. Съ това си намѣрение той заминалъ за Сегединъ, гдето цѣла зима посещавалъ академията. Избухналата гръцка революция разрушила плана му; той се решилъ да тръгне направо за Русия и презъ пролѣтъта на 1823 г. пешъ потегля презъ Карпатитѣ за Кишиневъ, гдето намѣрилъ сърдеченъ приемъ отъ страна на губернатора Инзовъ и на архиепископа Димитрия. Две години прекаралъ въ метрополията на бесарабскитѣ колонии като учителъ въ семинарията и за пръвъ пѣтъ тукъ се запозналъ съ българи. Стремежътъ му къмъ основателни знания го увлѣкълъ въ Москва, гдето го убедили да се посвети на медицина; следъ петъ години получилъ лѣкарска диплома.

Още когато билъ въ Лвовъ, най-любимото занятие на Венелина била историята на славянскитѣ народи. Отличавайки се още отъ детинство съ бистъръ умъ и съ неуморно прилежание, въ многоезичнитѣ земи на маджарско и на Бесарабия той поразително бърже изучилъ много езици. Съ критикитѣ си и съ не голѣмитѣ си статии въ московскитѣ периодични издания той обърналъ вниманието на професора Погодина. И Погодинъ именно го насърдчилъ да напише голѣмо историческо съчинение и го снабдилъ съ срѣдства за издаването му. Първия томъ отъ това съчинение, подъ надсловъ: „Древніе и нынѣшніе Болгаре, въ политическомъ и религіозномъ ихъ отношеніяхъ къ Россіѣнамъ“, излѣзло отъ печатъ въ 1829 г., въ сѣщото време, когато рускитѣ войски напредвали къмъ Цариградъ. Тамъ се доказва, че българитѣ сѣ славяни, а не пославянени татари.

Руската академия, на която Венелинъ представилъ своя трудъ, го командировала презъ декемврий 1828 г. на Дунава съ поръчка да обиколи Молдова, Влашко, България и частъ отъ Румелия, да прегледа манастирскитѣ библиотеки, да събере стари документи и да състави българска граматика съ речникъ. Венелинъ напусналъ Москва презъ м. априлъ 1830 г., но попадналъ въ Турция, на чиято земя стѣпилъ въ Варна, тъкмо презъ най-голѣмитѣ безредици, гладъ и холера; оттеглянето на рускитѣ войски и изселването на българитѣ въ Бесарабия били въ пълния си разгаръ. Отъ съвсемъ разрушената и почти замрѣла Варна той тръгналъ по морския брѣгъ за Бабадагъ, по-нататѣкъ покрай Дунава за Силистра, отъ тамъ за Букурещъ. Неизгладимо впечатление произвелъ младия пламененъ юноша въ срѣдата на букурещкитѣ български патриоти. Като се върналъ презъ м. октомврий 1831 г. въ Москва, Венелинъ се заелъ да разработи събранитѣ материяли.

Скоро, обаче, се видѣлъ горчиво излѣганъ въ надеждитѣ си. Отъ работитѣ, които представилъ въ академията, се появили едва следъ смъртъта му само сборката му отъ грамоти на славянски и ромѣнски князе и отъ български народни пѣсни; на българската му граматика не било сѣдено да види бѣлъ свѣтъ. Самъ Венелинъ изпадналъ въ толкозъ лошо материялно положение,